

petrol-iş
Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası

Hazırlayan: Dış İlişkiler Servisi

İRAN'DA SENDİKAL HAREKET

İran'da Sendikal Hareket	4
İran'da bağımsız sendikacılığın zorlukları	8
İran Metal İşçileri Sendikası'nın (UMMI) dünya sendikalarına 12 Ekim 2014 tarihli mesajı	10
ITUC'un açıklaması: İran'da insan hakları ve sendikal özgürlükler çiğneniyor	12
Cumhurbaşkanı Ruhani'nin ekonomi paketi	13
İktisatçı gözüyle Ruhani'nin radikal neoliberal politikaları	16
İran'da neoliberalizmin yeni aşaması	18
Ruhani hükümeti kimlerin çıkarlarını temsil ediyor?	20
İran'da fabrikalarda kadınlar zorluk ve ayırımcılıkla karşı karşıya	22

petrol-ış
Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası

Adres: Altunizade Mah. Kuşbakışı Cad. No: 23 34662 Üsküdar - İstanbul **Tel:** (0216) 474 98 70

Faks: (0216) 474 98 67 e-mail: basin@petrol-is.org.tr *Petrol-İş Dergisi'nin ekidir.*

Hazırlayan: Petrol-İş Dış İlişkiler Servisi

Grafik Tasarım ve Uygulama ve Baskı: Gün Matbaacılık
Beşyol Mah. Akasya Sk. No: 23/A Küçükçekmece - İstanbul

Kasım 2014

Merhaba!

İran sendikal hareketinin yüz yılı aşkın tarihinin büyük bir bölümü yasaklar ve baskılar altında geçmiş. Buna rağmen sendikal hareket her seferinde kendi küllerinden yeniden doğmuş. İran işçi sınıfı bu yönden değerli bir deneyim birikimine sahip.

Şah rejimine karşı verilen, bugün ise teokratik rejim koşullarında sürmekte olan mücadele bunun somut kanıtı.

Ülkede 1989'dan bu yana yoğun bir politik baskı eşliğinde uygulanan neoliberal politikalar işçi sınıfının yaşam ve çalışma koşullarını yıkıma uğrattı.

Cumhurbaşkanı Ruhani 1989'da Rafsancani yönetimiyle başlayan ekonominin liberalleştirilmesi sürecine yeni bir ivme kazandırmayı hedefliyor. Ruhani'ye göre, "eğer sermayedarlar refah yaratma özgürlüğüne sahip olacaksa, asgari ücret aşağı çekilmeli ve işçilerin işten çıkarılması üzerindeki kısıtlamalar kaldırılmalıdır. İşverenlerin ve fabrikalarımızın karşı karşıya bulunduğu başlıca engellerden biri sendikalar. İşçiler istihdam yaratanların talepleri karşısında daha uysal olmalıdır."

Her tür baskıya ve yasağa karşı tanınma mücadelesi veren bağımsız sendikalardan İran Metal İşçileri ve Teknisyenleri Sendikası'nın (UMMI) uluslararası alandaki temsilcisi Camşid Ahmedi şöyle diyor:

"İran'da sendikalar tanınmıyor. İş yasası sendikaların kurulmasını yasaklıyor ve engelliyor. Ülkede sadece İslami çalışma konseyleri tanınıyor, ama onlar da sendika değil. Üçlü bir yapıya

sahip çalışma konseyleri, Çalışma Bakanlığı ve işveren temsilcileri ile hükümete sadakatleri ve dini bağlılıklarına göre seçilmiş bazı işçilerden oluşuyor. İran'da sendikacılar çok, ama çok zor koşullarda faaliyet gösteriyorlar. Sendikal faaliyetle uğraşmanın bedelini özgürlükleri, hayatları ve güvenlikleriyle ödüyorlar."

Son on yıldır İran'da işçi hareketinde belli bir canlanma gözleniyor. Üstelik bu canlanma süreci içinde kurulan ve etkinlik kazanmaya başlayan bağımsız sendikalar, bütün yasak ve baskılara rağmen, küresel sendikal hareketle ve tek tek ülke sendikalarıyla ilişkilerini de geliştirmeye çalışıyor. Son dönemde İran'daki bağımsız sendikaların mücadelesine özellikle Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC), Uluslararası Taşımacılık İşçileri Federasyonu (ITF) ve IndustriALL Küresel Sendika dayanışmalarıyla aktif destek verdi. Bir dizi İranlı sendika yöneticisi ve aktivisti, açılan küresel kampanyaların da katkısıyla, birer işkence merkezi haline gelen cezaevlerinden çekilip alındı.

IndustriALL Küresel Sendika Genel Sekreter Yardımcısı Kemal Özkan'ın şu saptaması bu açıdan büyük değer taşıyor: "İran'da sendikal hakları savunmak ve ilerletmek için demokratik örgütler kurma mücadelesinde bağımsız sendikaları desteklemek şimdi IndustriALL Küresel Sendika'nın öncelikli bir görevidir."

Sendikamız Petrol-İş bu dosyayı İran'daki sınıf kardeşlerimizle dayanışmamızın bir ifadesi olarak yayımlıyor.

Dostça selamlar.

Bu yazının hazırlanmasında, İran sendikal hareketi ve tarihi alanında araştırmalar yapan Sina Moradi'nin Hivos adlı enstitünün Hollanda merkezli sitesinde Temmuz 2013'te yayımlanan "Labour Activism and Democracy in Iran" adlı makalesinden yararlanıldı.

İran'da Sendikal Hareket

Son on yıldır İran'da işçi hareketinde belli bir canlanma gözleniyor. İşten atmalara, ücretlerin ödenmemesi, tehlikeli çalışma koşullarına karşı gösteriler, grevler ya da protesto eylemleri birbirini izliyor. Sendika aktivistleri tutuklanıyor ve şiddete maruz kalıyor. Bağımsız sendikalar yasak. Ülkede işçi hareketi ile demokrasi hareketi iç içe geçmiş durumda.

İran'da en güçlü sınıf, bürokratik örgütleri ve ekonominin yaklaşık yüzde 80'ini kontrol eden devlet burjuvazisidir. Özel sermaye sahipleri sayısal ve örgütsel yönden zayıftır ve birçok yönden devlete bağımlıdır. İran işçi sınıfı ise toplumsal güç olarak dikkate alınması gereken bir potansiyele sahiptir.

Kısa tarih

İşçi hareketi 20. yüzyılda İran'ın meşrutiyet (1906-1909), petrolün millileştirilmesi (1951-1953) ve İran devrimi (1978-1979) dönemlerinde rol oynadı. İşçilerin ilk grevleri, işçi sınıfının oluşmaya başladığı 1906-1907 yıllarında gerçekleşti. Bundan birkaç yıl sonra ülkede ilk sendikayı matbaacılar kurdu.

1925'te tahta çıkan Şah Rıza 1926'da sendikaları yasakladı. Bu dönemde binlerce insan tutuklandı.

1941 yılında Muhammed Rıza Pehlevi şah oldu. Bu geçiş dönemindeki görece politik özgürlük koşullarında işçi eylemleri canlandı ve petrolün millileştirilmesini ve parlamentonun güçlendirilmesini talep eden hareketle birleşti. 1 Mayıs 1944'te dört sendika İran İşçi Sendikaları Merkez Konseyi çatısı altında birleşti. Konseyin üye sayısı 1946'da 350.000'e ulaştı.

1951 baharında petrol alanlarında bir dizi grev yapıldı ve 65.000 kişinin katıldığı bir genel grev düzenlendi. Protestolar hızla ülkenin diğer kesimlerine yayıldı. Grevler petrolün millileştirilmesini talep eden harekete güç kazandı. Bu hareketin lideri milletvekili Musaddık 1951'de başbakan olunca petrol sanayisini millileştirdi. Britanya ve ABD'nin 1953'te düzenlediği bir darbeyle Musaddık devrilince, iktidarı yeniden ele geçiren Rıza Pehlevi sendikal harekete karşı yoğun bir baskı ve saldırı başlattı. Binlerce insan tutuklandı, onlarca kişi idam edildi. 1957'de bağımsız sendikalar yasaklandı. Şahın gizli polis örgütü SAVAK sarı sendikalar üzerindeki kontrolünü genişletti.

1960'larda petrol gelirlerinin artması, ithal ikame sanayi stratejisi, ucuz kredi ve Amerikan yardımı nedeniyle sanayileşme hızlandı. Bunun sonucunda işçi sınıfı 1963 ila 1977 arasında beş katı büyüdü ve işgücüne katkı

İRAN'DA SENDİKAL HAREKET

petrol-iş
Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası

lan kadınların sayısı arttı. 1975 itibariyle grevlerin sayısı da arttı. İşçiler yer yer devletin güdümündeki sendikaları toplu sözleşme yapmak için kullanıyorlardı, ama SAVAK'ın denetimindeki bu sendikalar genelde etkinlikten yoksundu. İşçi eylemleri esas olarak bu resmi kanalların dışında örgütleniyordu.

İran'da monarşiye 1979'da son veren devrimci süreç farklı aşamalar izledi ve işçi hareketi bu sürecin değişik aşamalarında önemli bir rol oynadı.

İlk gösteriler Ekim 1977'de gerçekleşti ve 1978'de yığınsallaştı. İşçiler sahneye özellikle petrol sektöründe Eylül 1978'den itibaren grevlerle çıktılar. Sürece Merkez Bankası, karayolları, elektrik şirketleri ve gazeteler gibi sektörler de katıldı. 1979 başlarında grevler, Pehlevi rejimini felce uğratarak çökerten bir genel greve dönüştü.

Şah'ın düşmesinden sonra işçi hareketi yeni bir aşamaya girdi. Devrim süreci sırasında ortaya çıkan grev komiteleri bağımsız sendikalara ve işçi konseylerine (şûralar) dönüştü. Bu dönemde işçi hareketinin etkinliği arttı ve eylemleri kabardı. Bu dönemin ilk beş ayında grevler, oturma grevleri, protesto eylemleri, gösteriler ve işgaller birbirini izledi. Bazı yerlerde üretimi şûralar sürdürdü.

Şûralar, Şah diktatörlüğünün 1979'da devrilmesinden sonra sanayideki işçilerin fabrikalarda kurduğu özel örgütsel yapılardı. Mavi ve beyaz yakalı işçileri kapsayan bu örgütlerin asıl amacı işçilerin kontrolünü sağlayarak demokratik bir karar mekanizması kurmaktı. Şûralar devrimden sonra şekillenmekte olan yeni otoriter devlete karşı alternatif bir güç kutbu oluşturuyordu.

Bağımsız şûralar hem Mehdi Bezirgân'ın geçici hükümetindeki İslamcı liberallerin hem de 1981 sonlarından itibaren iktidarı tekeline alan Humeyni yanlısı güçlerin saldırısına hedef oldu. Bağımsız şûralar ve sendikalar baskıya uğrarken, İslamcı aktivistlerin hâkim olduğu şûralar müsamaha gördü ve devletin güdümündeki kurumlar haline geldi.

Ne var ki işçiler devrimin demokratik kazanımlarını koruma mücadelesini ulusal düzeye taşıyamadılar. İşçi hareketinin mücadelesi şûralar, grev komiteleri ve sendikalar aracılığıyla esas olarak işyeriyle sınırlı kaldı. Bunun iki istisnası Abadan Petrol Sanayisi İşçileri Sendikası ile Abadan ve Yöresi Taşeron ve Mevsimlik İşçileri Sendikası idi. Bu iki sendika, Huzistan eyaletinde politik, demokratik mücadelelere katıldı.

İslam Cumhuriyeti 1980'lerin başlarında iktidarını

pekiştirince, grev komiteleri, şûralar ve sendikalar baskı altına alındı. Bunların yerini, İslami Şûra/Konsej, İşçi Evi (Hane Kargar) ve İslami İşçi Partisi gibi devletin güdümündeki örgütler aldı.

Ağustos 1980'de İran-İrak savaşının patlamasıyla milliyetçi duygular öne çıktı, muhalefet tecrit edilip bastırıldı, işçiler zapturapt altına alındı. Savaş propagandası işçileri üretimi sürdürmeye ve savaşa katılmaya zorluyordu. Bunun sonucunda, savaşla birlikte işçi hareketinin etkinliği azaldı.

1980'lerde dilekçe, oturma grevi, boykot, iş yavaşlatma ve grev şeklinde yer yer protesto eylemleri oluyordu. Savaş boyunca işçilere dayatılan yük ve baskı arttı.

Ekonomide liberalleşme ve sendikal hareket

Savaşın 1988'de sona ermesi ve bunu izleyen ekonominin yeniden inşası dönemi işçi eylemlerine daha elverişli bir ortam yarattı. 1989'da cumhurbaşkanı seçilen Haşemi Rafsancani ekonomiyi liberalleştirmeye girişti. Bu politikalar yeni zenginlerin türemesine, buna karşılık halkın alt kesimlerinin ve işçi sınıfının durumunun daha da kötüleşmesine yol açtı. Özellikle petrol işçileri grevler ve protesto eylemleri düzenlediler. İşçi eylemlerinde belli bir canlanma gözlemlendi.

Ağustos 1996'da Tahran rafinerisinde yüzlerce petrol işçisi, Petrol Bakanlığı'nın toplu sözleşmeye uygun davranması talebiyle, İşçi Evi'nin önünde bir gösteri düzenledi. Bunu Tahran, Tebriz, İsfahan ve Şiraz rafinerilerindeki işçilerin grevleri izledi. Şubat 1997'de, bu rafinerilerden iki bin dolayında petrol işçisi, petrol dağıtım sektöründeki, petrol boru hatlarındaki ve ulusal gaz şirketindeki işçilerle birlikte Tahran'daki Petrol Bakanlığı'nın önünde grev düzenledi. Grevci işçilerin üzerine sürülen güvenlik güçleri yüzlerce işçiyi tutukladı. Protesto eylemi yaşam koşullarının ve ücretlerin iyileştirilmesi, bağımsız sendika talebiyle yapılmıştı. Hükümet petrol sektöründeki işçi örgütlerini yasadışı ilan etti.

Bunun üzerine, bağımsız işçi örgütlerinin zorunluluğu konusunda bir tartışma başladı. İşçiler bu yönde girişimlerde bulunmak üzere komiteler kurdular. Bunu kadınların, öğrencilerin, gazetecilerin ve yazarların örgütlenme girişimleri izledi.

1997'de reform vaatleriyle gelen Hatemi'nin de ekonomide liberalleşme politikalarını sürdürmesi, tekstil, eğitim, sağlık, ayakkabı yapımı, metal, otomotiv ve petrol sektörlerinde işçilerin protesto eylemlerinin artmasına yol açtı.

Bu dönemdeki bir dizi grevde öncü işçiler ulusal ve uluslararası dayanışma olanaklarını kullanmaya başladılar.

Bu konuda ilk adım, Ocak 2004'te Hatunabad'daki grevle atıldı. Şehirde bir bakır ergitme tesisi inşa ediliyordu. Tesisin açılışından önce iki yüz elli işçiden tamamına yakını işten atıldı. İşçiler aileleriyle birlikte inşaatı engellediler. Bunun üzerine özel güvenlik güçleri topluluğa ateş açınca üç yüz insan yaralandı ve birçok insan öldü. Bu olay ulusal ve uluslararası sendikal çevreleri harekete geçirdi.

2004 başlarında ülkedeki öğretmenlerin üçte biri greve çıktı. Grevde öğretmenlerin çoğunluğunu oluşturan kadınlar ağır basıyordu.

Uluslararası sendikal hareketin dikkatini İran işçi hareketi üzerinde toplayan önemli bir gelişme ise 2004'te Tahran ve Yöresi Otobüs Şirketi İşçileri Sendikası'nın kurulması oldu. O sıralar Tahran otobüs şirketinde (Vahed Şirketi) on yedi bin otobüs şoförü çalışıyordu. Mayıs 2005'te, sendika seçimlerine hazırlanmak üzere işyerinde toplanan onlarca otobüs şoförü saldırıya uğradı ve dövüldü. Gözdağı ve tehditlere rağmen sekiz bin işçi genel kurula temsilcilerini seçmek için imza verdi. Genel kurul Haziran 2005'te yapıldı. Toplantıyı önlemeye çalışan güvenlik güçlerini hiçe sayan yüzlerce otobüs şoförü "ya sendika ya ölüm" diye bağırıyordu. Genel kurulda bir yürütme kurulu seçildi, anatüzük kabul edildi ve bağımsız sendikanın kurulduğu açıklandı. Otobüs şoförlerinden Mansur Osanlu sendikaya genel başkan seçildi.

Eylül 2005'ten itibaren, otobüs şoförlerinin sendikası, sendikanın tanınması, toplu sözleşme yapılması ve diğer kamu çalışanlarıyla ücret eşitliği talebiyle eylemler düzenlemeye başladı. Devlet ise 22 Aralık'ta Osanlu ile on dört sendika üyesini tutuklayarak karşılık verdi. Bunun üzerine beş bin otobüs şoförü bir gösteri düzenledi. Devlet sendikacıların banka hesaplarını dondurdu. Sendika Ocak 2006'da grev ilan edince, rejimin muhafız gücü Pasdaran onlarca otobüs şoförünü tutukladı. Bu, sendikaya ağır bir baskı uygulanmasının ve Osanlu'yla birlikte diğer yöneticilerin hapse atılmasının başlangıcı oldu.

Ekim 2005'te yüz kırk, Kasım'da ise yüz yirmi grev oldu. Hatemi'nin cumhurbaşkanlığının bitiminde, işçi eylemleri hükümet ve işverenler için rahatsızlık kaynağı oldu. Mayıs 2005'te, pankartlar taşıyan binlerce işçi Tahran'da toplandı ve İslam cumhuriyetinin özelleştir-

me programına karşı çıktı. İşçiler taleplerini “Özelleştirmeye son, geçici sözleşmelere son” sloganlarıyla dile getiriyordu.

Protesto eylemleri işçilerin özgüvenini artırdı. Yer yer gizli işçi komiteleri kuruldu. 2005 baharında, asgari ücretin 550 dolar olmasını isteyen dilekçeler imzalanmaya başladı. Haziran 2005'te bu bir kampanyaya dönüştü. Değişik şehirlerde grevler düzenlendi. Gülistan'da on bin fabrika işçisi greve çıktı, İlam'da ise on yedi bin işçi miting düzenledi.

Ağustos 2005'te cumhurbaşkanı olan Ahmedinejad döneminde de işçilerin yaşam ve çalışma koşulları kötüleşmeye devam etti. İşsizliğin artmasının yanı sıra ücretlerin ödenmemesi sorunu sürdü. Özelleştirme süreci son derece hızlandı. 1990-2010 dönemindeki özelleştirmelerin yüzde 90'ından fazlası Ahmedinejad döneminde oldu. Bu süreçle birlikte taşeron işçiliğinde patlama yaşandı. Çalışma Bakanı, ülkedeki işçilerin yüzde 65'inin taşeron işçisi olduğunu, inşaat ve nakliyat sektörlerindeki işçiler de buna eklenecek olursa, oranın yüzde 85'i bulduğunu açıkladı. İşçilerin bu koşullarda çalışmayı kabul etmesinin en önemli nedeni, yüksek işsizlik oranıydı.

Bu zemin üzerinde, Ahmedinejad döneminde işçilerin protesto eylemlerinin sürmesi ve baskının yoğunlaşması şaşırtıcı değildi. Bu dönemde, Huzistan'da Haft Tepe yöresindeki şeker kamışı fabrikası işçi eylemlerinin önemli alanlarından biri oldu. Şirketin ücretleri ödememesi, araziyi ve tesisleri satma kararı, beş bin işçiden iki binini işten atma tehdidi 2007'nin Eylül sonu ve Ekim'inde iki hafta süren bir greve yol açtı. İşçiler iki yılda on altı kez greve başvurmak zorunda kaldılar. Son greve katılan şirketin iki bin beş yüzden fazla işçisi şirket tesislerinin dışında yürüdü, valiliğin önünde gösteri yaptı. Güvenlik güçleriyle işçiler arasında zaman zaman çatışmalar çıktı. Yaralanan işçiler oldu ve birçok işçi lideri tutuklandı.

Tahran otobüs şoförlerinden sonra, Haft Tepe işçileri de Ekim 2008'de kendi bağımsız sendikalarını kurdular. O zamandan beri grevler düzenliyorlar. Yöneticilerinden birçoğu sık sık tutuklanıyor.

Ahmedinejad'ın ikinci döneminde ekonomik koşullar daha da kötüleşti. Birçok sektörde üretim düştü, iflaslar yaygınlaştı. İşçilerin protestolarının (gösteriler, oturma grevleri, yol kapatmalar ve toplantılar, grevler, vb) büyük bölümü, ücretlerin ödenmemesine, işten atmalara ve fabrika kapatmalara karşı düzenlendi.

Taşeron işçiliğinin yaygınlaşması da protesto eylemlerine yol açıyordu. Tebriz petrokimya şirketindeki işçiler, taşeron firmalarının kullanılmasına son verilmesi talebiyle Mart 2011'de on bir gün grev yaptı. Devlete ait Mahşehr Bender İmam petrokimya tesisindeki altı bin beş yüz işçi de aynı taleple Eylül 2011'de bir haftadan fazla bir süre greve çıktı. İşçiler büyük tehdit ve baskı altındaydılar.

İşçi eylemlerinin yaygınlaşması ve yoğunlaşması, bölünmüş sendikal hareketin birleşebilmesi halinde işçi hareketinin devlete karşı ulusal ölçekte karşı çıkma potansiyeli taşıdığını gösteriyordu. Bunun olumlu bir göstergesi, 1 Mayıs 2010'da on bağımsız sendikanın ortak bir açıklama yapmasıydı. Rejim böyle bir oluşumdan çekindiği için, işçi hareketine şiddet de kullanarak baskı uyguluyor.

İslam Cumhuriyeti'nin anayasası bağımsız sendikalara izin vermiyor. Devletin tanıdığı tek örgüt, İslami Çalışma Konseyleri ve onların propaganda aygıtları olan İslam Dernekleri. Konseylerde işçilerin yanı sıra işverenlerin temsilcileri de yer alıyor. Yasaya göre, çalışma konseylerine üye olmanın baş koşulu, “imamın velayeti” ilkesine sadakattir. Yasa “İslam Cumhuriyeti”ne muhalif herhangi bir örgüte üyeliğe izin vermiyor.

İslami Çalışma Konseyleri genelde bağımsız sendikal çalışmanın önünde engel oluşturmaktadır. İşçi eylemlerinin önündeki en büyük engel, bağımsız sendika kurma özgürlüğünün olmamasıdır. Ama Tahran otobüs şoförlerinin sendikası ile Haft Tepe şeker kamışı fabrikası işçilerinin sendikası, ağır baskıya rağmen örgütlenmenin ve bağımsız sendika talebini işçi ve demokrasi hareketinin ana talebine dönüştürmenin mümkün olduğunu gösteren örneklerdir.

Aşağıdaki yazı “Iran Today” adlı yayının
Sonbahar 2014'teki 2. sayısından
sayısından alındı.

İran'da bağımsız sendikacılığın zorlukları

Doksan küsur yıldır İran işçi sınıfı bağımsız kimliğini oluşturmaya ve sınıf olarak insana yakışır yaşam taleplerini gerçekleştirmeye çalışıyor. Bu kolay bir mücadele olmadı. 1 Mayıs Uluslararası İşçi Günü gibi en basit eylemler ya da mitingler ve gösteriler, hem Şah Pehlevi'nin monarşi rejiminde hem de İslam Cumhuriyeti döneminde iktidardaki hükümetlerin şiddetli muhalefetiyle karşılaştı.

İRAN'DA SENDİKAL HAREKET

petrol-iş
Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası

1940'larda ve 50'lerde ve daha sonra 1980'lerde birkaç yıl süren kısa süreler hariç, İran'da işçi hareketi sendikal faaliyet nedeniyle muazzam bir baskıya maruz kaldı, ama hiç yılmadı.

Son yıllarda, özellikle Ahmedinejad'ın ikinci döneminin başladığı 2009'dan itibaren, birçok işçi sendikal faaliyet nedeniyle baskı gördü ve tutuklandı.

Bütün ILO üyelerine, onaylamış olsun ya da olmasın, 87 ve 98 nolu temel sözleşmelerini uygulama yükümlülüğü getiren ILO'nun 1998 tarihli kararına aykırı olarak, İran, 87 nolu Sendika Özgürlüğü ve Sendikalaşma Hakkının Korunması Sözleşmesi ile 98 nolu Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesi'ni sürekli olarak çiğniyor.

Buna rağmen İran'da sendikal hareket işçileri örgütlemeye ve hukuki, sosyal ve ekonomik gelişmelere kendi damgasını vurmaya, ülkedeki işçi sınıfına insana yakışır bir hayat sağlamaya çalışmaktan vazgeçmedi. İş yasasında yapılacak değişiklikler, örgütlenme ve toplu pazarlık hakkı, ödenmeyen ücretler ve asgari ücret mücadelesi çevresinde gelişen hareket, İran işçi sınıfının mücadele alanlarından sadece birkaç örnektir.

Tahran ve Yöresi Otobüs İşçileri Sendikası, İran Metal İşçileri ve Teknisyenleri Sendikası ve Haft Tepe Şekerkamışı İşçileri Sendikası bağımsız sendikalara örnektir. İranda işçilerin mücadelesine farklılık kazandıran bu üç sendika, "Sendikadan Haber" adlı aylık Farsça bülteni ve Haziran 2014'ten beri "Union Messenger" adlı İngilizce sendikal bülteni yayımlamak için üç sendikayla daha güçlerini birleştirdi. Diğer üç sendika şunlar: Tahran Bina Boyama ve Dekorasyon İşçileri Sendikası, Duvar/İnşaat İşçileri Sendikası, Proje İşçileri Sendikası. Sendikalar İran makamlarının dayattığı sansüre rağmen sosyal medyada da varlık göstermeye çalışıyor.

Bu yıl aynı altı sendika 1 Mayıs'ta bir etkinlik düzenledi ve ortak bir bildiri yayımladı. Ama düzenlenen

etkinliğe güvenlik güçleri baskın yaptı ve insanları tutukladı.

Hasan Ruhani'nin cumhurbaşkanı olduğu geçen yıl dahil, son yıllarda, mitingler ve grevler yapılıyor. Bu eylemlerde ödenmeyen ücretler, taşeron sözleşmeleri ve boşa imzalanmış iş sözleşmeleriyle ilgili talepler öne çıkıyor. Her seferinde bu eylemlerde işçilere karşı şiddet kullanılıyor, eylemcilere ateş açılıyor.

İranlı işçilerle sendikacıların meşru eylemleri ve talepleri her seferinde uluslararası sendikal hareketin dayanışma kampanyalarıyla destekleniyor, tutuklanan aktivistlerin ve yöneticilerin özgürlüğüne kavuşması için çaba harcanıyor. Bu yılın başlarında tutukluken açlık grevine giden Şahrüh Zamani ve Rıza Şahabi adlı sendikacıların özgürlüğüne kavuşması için başlatılan kampanya, İran sendikal hareketiyle uluslararası dayanışmanın örneklerinden sadece biridir.

İran'da toplumsal halk hareketinin bir parçası olarak sendikalar ve sendikacılar, hak ve insana yakışır bir hayat mücadelesinde yavaş ama emin adımlarla ilerliyor. Bu çetin mücadele her alanda güçlü ve etkin bir uluslararası dayanışmayı hak ediyor.

*İran Metal İşçileri Sendikası'nın
(UMMI) dünya sendikalarına 12 Ekim
2014 tarihli mesajı*

Değerli Arkadaşlar,

Sendikanızın örgütümüzle ilişki kurması için, İran Metal İşçileri ve Teknisyenleri Sendikası'nı (UMMI) sizlere tanıtmak amacıyla yazıyorum.

İran'da son derece karmaşık koşullar altında faaliyet gösteren bir sendika olarak, sendikanızla ilişki kurmak bizlere deneyim alışverişi, mesleki gelişim ve dayanışma açısından değerli olanaklar sağlayacaktır.

Sendikamız 1960'ta kuruldu ve 1980'lerin başlarında politik koşullardan kaynaklanan bir kesintinin ardından, 2004'te yeniden faaliyete geçti. Halen ülkemizde faaliyet gösteren altı bağımsız sendika için, 'Sendikadan Haber' adlı aylık bir dergi yayımlıyoruz. Haziran 2014'ten beri de 'Union Messenger' adlı İngilizce bülteni çıkarmaya başladık. UMMI araba imal eden en büyük fabrikalarda ve araba parçaları üreten şirketlerde faaliyet gösteriyor.

UMMI ve faaliyet gösterdiği koşullarla ilgili aşağıdaki genel bilgiyi yararlı bulacağınıza inanıyorum. Faaliyet gösterdiğimiz sektörler hakkında, faaliyet koşullarımız hakkında, sektörümüzde ve genel olarak İran'da sendikacılığın gelişmesini sağlamak için sendikanızın bize nasıl yardımcı olabileceği hakkında soracağınız soruları yanıtlamaktan memnuniyet duyacağım.

İran Metal İşçileri ve Teknisyenleri Sendikası (UMMI), hükümetin ve devlet kuruluşlarının sendikaları tanımadığı ve işçilerin sendikalaşma hakkı da dahil temel haklarının sistemli olarak ihlal edildiği bir ülkede faaliyet gösteriyor. İran İslam Cumhuriyeti 87 ve 98 nolu ILO sözleşmelerini imzalamadı.

İran hükümeti, ILO sözleşmelerine aykırı olarak, sadece İslami Çalışma Konseyleri'ni tanıyor. Üçlü bir yapıya sahip bu kuruluşlarda çoğunluk ve kontrol Çalışma Bakanlığı ve işverenlerde. Hükümet bağımsız sendikal faaliyete bilfiil baskı uyguladığı, işyeri örgütünü fiilen tekeli altında tuttuğu ve sendika üyelerine baskı uyguladığı için, bu açıkça ILO sözleşmelerinin ihlalidir.

UMMI İran'da oto imalatı, metal ve ilgili işkollarında sanayi işçilerini temsil eden bağımsız bir sendikadır. 1960'ta kuruldu ve yasal olarak tescil edildi. 1960'tan 1979'a kadar ve daha sonra 1979'dan 1983'e kadar iş

İRAN'DA SENDİKAL HAREKET

petrol-iş
Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası

yasası çerçevesinde tam yetkili bir sendika olarak faaliyet gösteriyordu. Şimdiki statüsü tüzel kişilik kazanmamış bir birlik/dernek olarak tanımlanabilir. 1983'ten beri ve özellikle yeniden açıkça faaliyete geçtiği 2005'ten beri, sendikanın işyeri düzeyindeki statüsü, hiçbir işyerinde temsilci sıfatı tanınmamış olmakla birlikte, "işçi temsilcisi" statüsünü andırıyor.

UMMI ülkede araba montaj fabrikalarındaki ve ilgili işkollarındaki işçileri örgütlüyor. Büyük araba üretim tesislerinde, büyük fabrikalar için parça üreten atölyelerde, büyük bir çelik fabrikasında, deterjan ve temizlik malzemesi üreten fabrikalarda bin işçinin desteğini kazanmış bulunuyor. Sendika İran'ın her kesiminde faaliyet gösteriyor, ama Tahran'ın özel ve önemli konumu nedeniyle faaliyetleri Tahran'da ve Tahran'ın bazı kesimlerindeki sanayi bölgelerinde yoğunluk taşıyor.

UMMI İran'da bağımsız sendikalardan oluşan koor-

dine bir yapı kurma çalışmalarına aktif olarak katılıyor. Halen 6 bağımsız sendikadan oluşan bu yapıda yer alan öbür sendikalar şunlar: Tahran ve Yöresi Otobüs Şirketi (Vahed Şirketi) İşçileri Sendikası, Haft Tepe Şekerkamışı İşçileri Sendikası, Proje İşçileri Sendikası, Bina Boyacıları ve Dekoratörleri Sendikası, İnşaat İşçileri Sendikası. Metal sendikası, 2010'dan bu yana, altı sendika adına bir haber bülteni çıkarma sorumluluğunu üstlenmiş bulunuyor. Aylık bülten 'Sendikadan Haber' adını taşıyor. Ağustos 2014'te bültenin 31. sayısı yayımlandı. Haziran 2014'te yayımlanmaya başlayan 'Union Messenger' (Sendika Habercisi) adlı aylık İngilizce bültende ise İran'daki sendikal çalışmalarla ilgili haberler ve açıklamalar yer alıyor.

Dayanışma selamlarımızla,

Maziyar Gilaninejad
İran Metal İşçileri Sendikası
Yönetim Konseyi Sözcüsü

ITUC'un açıklaması: İran'da insan hakları ve sendikal özgürlükler çiğneniyor

Birleşmiş Milletler'in İran Özel Raportörü'nün belirttiği üzere, İran'da insan haklarının durumu vahim. Bunun ceremesini siyasi muhalifler ile dini azınlıkların yanı sıra işçiler çekiyor. (1) Örgütlenme, gösteri ve grev hakları ihlal ediliyor ve bu hakları kullanmaya teşebbüs eden işçiler derhal işten atılıyor. Birçok örgütçü kışkırtıcılıkla, casuslukla, komploculukla ve isyancılıkla suçlanıp cezalandırılıyor. Çok sayıda sendika aktivisti hakkında açılmış davalar sürüyor. Birçok gazeteci, öğretmen ve sosyal aktivist ya hapis cezalarını çekiyor ya da mahkemenin vereceği mahkûmiyet kararlarını bekliyor. Temel insan haklarını ve sendikal haklarını kullanmaları nedeniyle halen en azından 1.700 sosyal aktivist hapiste. Son on iki ayda idamlar (günde üç kişi) akıl almaz bir hızda sürüyor.

(2) Büyük ve kilit sektörlerdeki çalışma ilişkilerinde giderek güvenlik yaklaşımı ağır basıyor. Haklara saygılı çalışma ilişkileri yok gibi.

(3) Asgari ücreti belirleyen ücret denetim kurullarında işçilerin gerçek temsilcileri yok. Bu işçilerin haklarının ihlalidir ve ülke ekonomisinde ağır sıkıntılar yaratmaktadır. Geçen yıl İran'da mal ve belediye hizmeti sektörlerinde yüzde 45 enflasyon yaşandı. İşçilerin ihtiyaç duyduğu temel hizmet ve mallarda (konutta ve tahıl, süt ürünleri, kırmızı ve beyaz et gibi temel gıda maddelerinde) ise enflasyon oranı daha da yüksekti. İşçileri ücret denetim kurullarının dışında tutma politikasının sonucu olarak, işçilerin ortalama gerçek ücretleri geçen yılın değerlerinin yüzde 45'ine, zaman zaman yüzde 30'una kadar düştü.

(4) İran'da bugün işçilerin karşı karşıya olduğu en önemli sorunlardan biri ücretlerin ödenmemesidir. Altı ila on dört aydır ücretlerini almayan işçilerin protestoları hâlâ görmezden geliniyor. Büyük projelerde, ücretlerin birkaç ayda bir ödenmesi kural haline gelmiş durumda. Bu tür projelerde, gecikmiş ücretleri almak için yapılan bir eylem (protesto eylemi ve grev) genellikle gecikmiş ücretlerin kısmen ödenmesiyle ve eyleme öncülük yapanların işten atılmasıyla sonuçlanıyor. Gecikmiş ücretlerini isteyen birçok işçi işsiz kalıyor ve kara listeye alınıyor. Bu ise işçilerin ve ailelerinin büyük acılar çekmesine yol açıyor. İşçiler hâlâ ücretlerinin zamanında ödenmesi için mücadele ediyor.

(5) İşyerlerinde toplumsal cinsiyet ve etnik köken ayrımcılığı hâlâ yaygın bir şekilde sürüyor. Kadınların ücretleri, özellikle küçük işyerlerinde, benzer işlerde erkeklerin aldığı ücretin ancak üçte biri kadar. Bazı göçmen işçiler, özellikle Afgan işçiler, çok az ücret alıyorlar. Öte yandan, petrol projelerinde, yabancı işçilerin maaşları İranlı işçilerinkinden birkaç kat fazla. Devlet ayrımcı politikaları teşvik ediyor ve ülkedeki kadın hakları hareketinin barışçıl eylemlerine sistemli baskıyla karşılık veriyor.

(6) İşçilerin önemli bir kesimi (10 ya da daha az işçinin çalıştığı işyerlerindeki işçiler) İş Yasası'nın kapsamı dışında tutuluyor. Aslında bu, işverenlere, işçilere karşı ayrımcılık yapma fırsatı sağlıyor. İşgücünün önemli bir bölümünü oluşturan bu işçiler korumadan yoksun. İranlı işçilerin yüzde 70'ten fazlası geçici sözleşmelerle istihdam ediliyor ve iş güvencesinden yoksun.

(7) Eğitim ve sağlık hizmetlerinden işçiler her geçen gün daha az yararlanabiliyorlar. Ülkede üç milyondan fazla çocuk öğrenim göremiyor ve bir milyondan fazla çocuk işçi var. İran dünyada çocuk işçi oranının en yüksek olduğu ülkelerden biri.

İRAN'DA SENDİKAL HAREKET

petrol-iş
Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası

ABD'deki Drake Üniversitesi'nden emekli iktisat profesörü İsmail Hüseyinzade'nin Ekim 2014 tarihli makalesi CounterPunch dergisinin web sitesinden kısaltılarak alındı

Cumhurbaşkanı Ruhani'nin ekonomi paketi

İran'da Hasan Ruhani ekonomiyi canlandırma vaadiyle Haziran 2013'te cumhurbaşkanı seçildi.

Cumhurbaşkanı Ruhani ve ekonomi ekibi, stagflasyonun (durgunluk içinde enflasyonun) baskısını hafifletmek amacıyla, "Durgunluğu Büyümeye Dönüştürmek İçin Paket" başlığı altında bir ekonomi paketi hazırladı.

Neoliberal ekonomik yaklaşım

Ruhani'nin ekonomik politika paketinde somut sanayileşme projeleri yer almıyor. Çünkü cumhurbaşkanı ve çevresindeki ekonomi danışmanları ekonomik konularda –dizginsiz piyasa faaliyetlerine “zemin hazırlamaya” yardımcı olmadıkça-- devlet müdahalesine karşı olan bir ekonomik öğretiyi benimsiyor. Arz yönlü ya da neoliberal iktisat denen bu öğretiye göre, ekonomik durgunluğun, yoksulluğun ve azgelişmişliğin çözümü, dizginsiz piyasa mekanizmasında ve dünya kapitalist sistemiyle kayıtsız şartsız bütünleşmede yatmaktadır. Birçok azgelişmiş ülkedeki resesyon, işsizlik ve ekonomik zorluklar, ekonominin kötü yönetilmesinden ya da küresel kapitalizmin doğasından kaynaklanmıyor, devletin ekonomiye müdahalesinden ve dünya kapitalist piyasalarının dışında kalmaktan kaynaklanıyor.

Azgelişmiş ülkelerin kapitalizmin “cömert dinamiğinden” yararlanmasını mümkün kıldığı öne sürülen neoliberal reçetelerde şunlar var: büyük şirketlere vergi bağışıklıkları tanınması; kamu sektörü işletmelerinin ve hizmetlerinin özelleştirilmesi; sendikaların etkisizleştirilmesi ve işçilerin ücret ve sosyal haklarının asgariye indirilmesi; çevre ve işyeri güvenlik standartlarının tasfiyesi; piyasaların kuralızsızlaştırılması; iç piyasaların sınırsız yabancı yatırımlara/ticarete açılması, vb.

Cumhurbaşkanı Ruhani'nin neoliberal iktisat yanlısı olduğu tespiti dayanaklı yoksun bir iddia değildir. Onun konuşmalarından ve açıklamalarından, son “ekonomi paketi”nden, öne sürdüğü politika reçetelerinden ve “İran'ın Güvenliği ve Ekonomik Sistemi” adlı kitabından bu açıkça anlaşılıyor.

Ruhani kitabında İran'ın iş yasalarının “çok baskıcı” olmasından yakınıyor. Ona göre, eğer İran'ın “sermaye sahipleri” refah yaratma “özgürlüğüne” sahip olacaksa, asgari ücret aşağı çekilmeli ve işçilerin işten çıkarılması üzerindeki kısıtlamalar kaldırılmalıdır. Ruhani kitabında şöyle diyor: “İşverenlerin ve fabrikalarımızın karşı karşıya bulunduğu başlıca engellerden biri sendikalardır. İşçiler istihdam yaratıcıların talepleri karşısında daha uysal olmalıdır.”

Cumhurbaşkanı, ekonomik durgunlukla mücadele politikalarını açıklarken, Ağustos 2014'te Tahran'da yaptığı konuşmada, ekonomik işlere devlet müdahalesinin yarardan çok zarar getir-

diğini vurgulayarak şöyle diyordu: “Devlet ekonomik faaliyetlerin dışında kalmalı ve bu faaliyetleri özel sektöre bırakmalıdır. Özel sektör ekonomiyi daha iyi anlıyor ve nereye yatırım yapacağını biliyor.” Bu sözler Ronald Reagan'ın devletin ekonomik rolü konusunda söylediği şu söze tuhaf bir şekilde benziyor: “Devlet ekonomiye ekonominin dışında kalarak yardımcı olabilir.”

Neoliberal reçetenin enflasyon-durgunluk kapanı

Ruhani yönetiminin neoliberal politikaları, benimsediği ekonomik önlemlerde açıkça gözleniyor. Bunun örneklerinden biri, enflasyonla mücadelede izlediği politikadır. Cumhurbaşkanı ile onun ekonomi danışmanlarına göre, İran'daki hiperenflasyonun asıl nedeni, devlet harcamaları ve aşırı para arzıdır. Bu enflasyon anlayışı, IMF'nin malum teşhisine dayanmaktadır. IMF'nin “Yapısal Uyum Programı” çerçevesinde yer alan bu enflasyon yaklaşımının özü şöyle özetlenebilir: (1) Aşırı devlet harcamaları para arzının artmasına yol açar; (2) Para arzının artması otomatik olarak enflasyona yol açar; (3) Bu nedenle, enflasyonu kontrol altına almak için, devlet harcamalarını kısmak ya da kemer sıkma önlemleri uygulamak gerekir.

Ekonomi dünyasının gerçekliği elbette bu salt akademik, hemen hemen mekanik ilişkiden çok farklıdır. Bu bağlamda genellikle değinilen örnek, 2. Dünya Savaşı'ndan hemen sonraki dönemde Almanya'nın yaşadığı deneyimdir. Almanya'da 1948-54 döneminde nakit ve vadesiz mevduat hacmi 2,4 katı, hem kısa hem de uzun vadeli kredilerin hacmi ise on katından fazla artarken, likiditedeki bu önemli artış fiyatların düzeyinde artışa yol açmamakla kalmadı, üstelik fiyatların genel düzeyinde bir düşüş yaşandı; tüketici fiyat endeksi o dönemde 112'den 110'a düştü. Neden? Çünkü likidite artışına üretimdeki daha da büyük artış eşlik ediyordu. Bu deneyim gösteriyor ki üretken bir şekilde kullanılırsa, fazla para arzı otomatik olarak yüksek enflasyona yol açmaz.

Bu itibarla, neoliberal kemer sıkma politikalarını haklı göstermek ve uygulamak için, likiditenin enflasyon doğurucu rolünün genellikle abartıldığı konusunda ciddi şüphelerim var. Sosyal harcamaların kısılması enflasyonun kısılmasına yol

açtığı ölçüde, istihdamın, satın alma gücünün, talebin ve bu nedenle ekonomik büyümenin kısılmasına (yani durgunluğa) da yol açmaktadır. Bu ise enflasyon belasından çok daha kötü bir yan etkidir. Bu, hiç değilse kısmen, Ruhani yönetiminin enflasyona karşı neoliberal mücadelesinin başarısızlığını açıklıyor: Uygulanan önlemler enflasyonu aşağı çekmediği gibi, sosyal harcamaları kısarak ve talebi tahrip ederek durgunluğu da ağırlaştırdı.

Başka ülkelerdeki benzerleri gibi, İran'daki neoliberaler de devlet harcamalarını asgariye indirilmesi gereken bir maliyet faktörü olarak görüyorlar. Oysa aslında, makul devlet harcamaları (ister eğitim, sağlık ve beslenme gibi sosyal altyapıya, isterse ulaşım ve iletişim projeleri gibi maddi altyapıya yönelik olsun) maliyet faktörü değildir, toplumun uzun vadeli gelişimine yapılmış bir yatırımdır. Bu nedendir ki enflasyonu düşürmek amacıyla, IMF'nin savunduğu üzere devlet harcamalarının kısılmasının genellikle ekonomik durgunluğa ve azgelişmişliğe yol açmış olması şaşırtıcı değildir.

Neoliberal ideoloji: bir piyasa dini

Neoliberalizm esas olarak ekonomik kemer sıkma politikalarını haklı göstermeye yönelik bir ideoloji ya da öğretilerdir; ulusun büyük çoğunluğunun sırtından, büyük servet sahibi yüzde 1 azınlığın çıkarlarına hizmet eder. Bu esasa dayanan faydacı ekonomi teorisinin varsayımına göre, dizginsiz piyasa mekanizması ve sınırsız bireysel çıkar arayışı, ekonomik büyümeye ve herkesin refahına yol açar; devletin desteklediği sosyal güvenlik programları bir "yük" ten başka bir şey değildir. Bu nedenle devletin ekonomiyi müdahalesinden kaçınılmalıdır.

Bu neoliberal ideoloji öyle etkili bir şekilde teşvik ve propaganda edilmiştir ki adeta bir din, piyasa dini halini almıştır. The Guardian gazetesinin yazarlarından Alex Andrews'un deyimiyle, bu anlayışa göre, "piyasa tanrıdır, iktisat ise bir tür ilahiyat". Ekonomi alanındaki aktörlerin piyasa kurallarından sapmasının ekonomik krizlere yol açacağına inanılır.

"Gelişmekte olan" birçok ülkede uygulanan IMF destekli yapısal uyum programlarının deneyimi göstermiştir ki ekonominin arz yönünü desteklemek adına sosyal harcamaların kısılması, ters etki yaratan bir politikadır; sosyal ve maddi alt yapıya yapılacak hayati yatırımları kısarak uzun vadeli büyümeyi ve gelişmeyi tahrip etme potansiyeli taşımaktadır.

İran'da neoliberal anlayışa yönelik asıl cumhurbaşkanı Rafsancani döneminde başladı. Ahmedinejad döneminde bir ölçüde tavsadı (bununla birlikte, o da yaygın özelleştirmelere gitmişti), ama Ruhani'nin seçilmesiyle birlikte bir kez daha hız kazandı. Ruhani esas olarak Rafsancani'nin bıraktığı yerden devam ediyor.

Yanılsama ve gerçek

Cumhurbaşkanı Ruhani ve ekonomi danışmanlarının, İran'ın

ekonomik sorunlarının çözümünü, dünya kapitalizmiyle sınırsız bütünleşme ve topyekün özelleştirmede görmeleri fazlaca iyimserdir. Çok sayıda deneyim açıkça gösteriyor ki neoliberalizmin onlarca yıldır dünyanın her yerinde sosyal refah devletinin ekonomi alanındaki kurumlarını dağıtması, halkın büyük çoğunluğunun istihdamında, ücretlerinde ve yaşam standartlarında büyük düşüşlere yol açarak küresel düzeyde yoksulluğu ve eşitsizliği daha da ağırlaştırdı. Küreselleşen neoliberal kapitalizmle bütünleşen birçok "gelişmekte olan" ülkede, halkın çoğunluğunun yaşam koşulları aslında kötüleşti. İşçiler iş bulabilmiş olsalar bile genellikle yoksulluk ücretine razı oldular. Giderek birden çok işte çalışmak zorunda kaldılar. Bu ise sağlıklarını ve aile yaşamlarını olumsuz etkiledi. Araştırmacı Ben Selwyn şu saptamayı yapıyor:

"Çağdaş dünyada emsali görülmemiş zenginlik ile kitlesel yoksulluk bir arada. Toplam küresel servet 2013'te 241 trilyon dolardı ve 2018'de 334 trilyon dolara çıkması bekleniyor. Buna rağmen insanların çoğunluğu yoksulluk içinde yaşıyor. Dünya Bankası ve onun savunucuları, neoliberalizm koşullarında küresel yoksulluğun gerilediğini öne sürüyorlar. Bu iddiayı öne sürebilmelerinin nedeni, Dünya Bankası'nın yoksulluk sınırını günde 1,25 dolar olarak belirlemesidir. Oysa, bu iddiaya eleştirel yaklaşan bir Dünya Bankası iktisatçısı olan Lant Pritchett, daha insani bir anlayışla, yoksulluk sınırını günde 10 dolar olarak belirliyor. Onun hesaplarına göre, dünya nüfusunun yüzde 88'i yoksulluk koşullarında yaşıyor."

Selwyn şu sonuca varıyor: "Küreselleşmiş üretim ağlarında işçiler, hiçbir sınıf atlama olanağı olmaksızın, şirketlerin kârlarını sürdürmek için yoksulluklarını yeniden üreten ekonomik sistemle bütünleşmektedir."

Neoliberalizmin iddialarının aksine, kapitalizm koşullarında önemli ekonomik gelişmeler, hayati altyapı projeleri ve önemli sanayileşme başarıları ya doğrudan kamu sektörü tarafından gerçekleştirilmiş ya da devletin özel sektörü desteklemesiyle mümkün olmuştur.

İran'da son yıllarda, özellikle Ruhani'nin seçilmesinden bu yana gerçekleştirilen yaygın özelleştirmeler ve neoliberal kapitalizmin sistemli yaygınlaşması, esas olarak reel sektörün durgunluğa girmesine ve spekülatif, asalak finans sektörünün gelişmesine yol açtı.

Bu itibarla, Cumhurbaşkanı Ruhani ile ekonomi danışmanlarının İran'ın ekonomik sorunlarının çözümüne neoliberal yaklaşımı hiçbir şekilde savunulamaz. Bu yaklaşımı aslında dünyadaki çoğu ülkenin deneyimleri yalanlıyor.

Gazeteci Muhammed Purabdullah tarafından Ocak 2014'te yapılan söyleşi, Al-Monitor'un web sitesinden kısaltılarak alındı

İktisatçı gözüyle Ruhani'nin radikal neoliberal politikaları

Ünlü İranlı iktisatçı Fariborz Raisdana Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani döneminde gerçekleşen değişimlerin ülkenin yapısal ekonomik sorunlarının çözümünü sağlamayacağını düşünüyor.

Fariborz Raisdana sübvansiyon ödemelerindeki değişiklikleri eleştirdiği için 2012'de hapse atıldı. Ruhani'nin bakanlarının açıklamalarından, hükümetin, Rafsancani ve Hatemi dönemlerinde uygulanan ekonomik politikaları izleyeceğinin anlaşıldığını vurgulayan Raisdana, bu politikaların sonuçta ekonomideki eşitsizliği çözmeyeceğini belirtiyor.

Al-Monitor: Ruhani'nin ekonomik politikalarını eleştiriyorsunuz. Onun ekonomik politikalarına neden karşı çıktığınızı açıklar mısınız?

Raisdana: Biliyorsunuz, sadece Ruhani yönetimini eleştir-medim. Ekonomi söz konusu olduğunda, önceki bütün yönetim-leri eleştiriyorum. Hepsi tekellerin devletin kontrolünde olduğu bir kapitalizmi savunan yönetimlerdi. Bütün bu yönetimler aslında refahın gerçekleşmesine, eşitliği artıracak bilimsel planlamaya ya da demokratik ve ortak programlara karşıydı. Hepsi için, petrol gelirine, büyük ölçekli sermaye yatırımlarına, ticarete ve gayrimenkule dayanarak daha fazla kâr sağlamak hep bir numaralı hedef olmuştur. Ruhani yönetiminin ılımlı ve neoliberal olması, Haşemi yönetiminin de ılımlı ve neoliberal olması, Ahmedinejad yönetiminin muhafazakâr-popülist olması ve iç ve dış muhalefet gruplarına karşı radikal politikalar uygulaması veya Hatemi yönetiminin ise biraz planlamaya eğilimli neoliberal olması, onların ortak paydasını ortadan kaldırmaz. Bu küçük farklılıklar, bu yönetimlerin hepsinin şu ortak özelliğe sahip olduğu gerçeğini değiştirmez: Hepsi radikal bir biçimde piyasa odaklıydı ve her tür ortak planlamaya ya da ekonominin demokratikleştirilmesine karşıydı. Bu şu demektir: Hepsi işçilere, hizmet sektörü ve kamu yönetimi çalışanlarına giden payın artırılması fikrine karşıydılar. Ahmedinejad yönetiminin ilk birkaç yılı hariç, bütün bu cumhurbaşkanlarının yönetim dönemlerinde zenginliğin dağılımı daha da kötüleşti ya da aynı kaldı.

Aslında, farklı hizipler arasındaki rekabet, zenginlik kaynaklarıyla, üretimle, ticaretle, yatırım fırsatlarıyla ve rant arayışıyla ilgili ekonomik bir rekabettir. Bu hiziplerden hiçbirisi, sosyal adaleti ve sürdürülebilir büyümeyi sağlayarak halkın demokratik haklarını ya da işçilerin ve sendika üyelerinin haklarını güvence altına alamaz. Haşemi dışardan gelecek krediye bel bağladı, Hatemi deneyimsiz kesimlerin desteğini aldı, Ahmedinejad ise petrol gelirine sırtını dayadı.

Ahmedinejad, devlete, ruhbana ve bürokrasiye dayanan bir ekonomiye karşı, devletin kontrolündeki bir kapitalizmden (şirketler ve devletin kontrolündeki askeri ve sivil kurumlar) yanaydı. Bütün bu hizipler önceden vardı, ama radikal sağcı ekonomi politikaları uygulayan muhafazakâr Ahmedinejad yönetimi, bu yeni hizbi güçlendirmeye ve yeni bir kapitalistler katmanı yaratmaya çalışıyordu. Bu katman konumunu güçlendirdi ve yatırımlara, sivil projelere, doğal kaynakların çıkarılmasına, sivil-aske-ri projelere ve imar projelerine ana aktör olarak ağırlığını koydu. Ruhani yönetimi bu yeni grubun varlığını ve çıkarlarını açıkça kabul etti ve tanıdı. Şimdi artık sorun, kaynakların bir bölümüyle ilgili çıkar kavgasıdır. Bu kavganın işaretlerini,

İRAN'DA SENDİKAL HAREKET

petrol-iş
Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası

sözelimi parlamento üyelerinin asıl yolsuzluk yapanları değil de bazı göstermelik kişileri teşhir etme girişimlerinde gözleyebiliriz.

Al-Monitor: Ruhani'nin neoliberal ekonomi politikalarını tercih ettiğine inanıyor musunuz? Eğer öyleyse, bu tür politikaların ekonomik eşitsizliği artıracağını düşünüyor musunuz?

Raisdana: Evet, İran tarzı radikal neoliberal politikaları amaçlıyor. Bu kendine özgü yöntem, rant arayışına (şimdi yasal bir kılıf altında), eşitsizliğe, servet birikimine kapıyı açar ve esas olarak mevcut kapitalizmin değirmenine su taşır. Bu yönetimin stratejisi, yüzeysel bir planlamayla serbest ticareti, hızlı özelleştirmeyi ve nükleer müzakerelerde rahatlamak suretiyle yabancı sermayenin İran'a yönelmesini hedefliyor. Sosyal güvenlik, refah, istihdam yaratılması, yatırım projelerinin programlanması ve düzenlenmesi konularına gelince, gör-evini göz ardı ediyor. Konut ve şehircilik bakanının, sanayi bakanının ve petrol bakanının söylediklerine kulak vererseniz, neler olup bittiğini net olarak görebilirsiniz. Şu anda nükleer görüşmelerin başlangıç aşamasındayız, ama bu bakanların hepsi yabancı yatırımdan söz ediyor. Her şeyden çok, ucuz işgücü vaatleriyle, sürekli olarak yabancı yatırımcıları teşvik ediyorlar.

1990'dan beri gündemimizde sadece neoliberal politika var. Yer yer ufak tefek farklılıklar oldu, ama genelde hep aynı politikalar uygulandı. Ahmedinejad'ın muhafazakâr popülist politikalarında ve Hatemi'nin yararsız reformist politikalarında olduğu gibi, Ruhani'nin ılımlı politikalarında da aynı şey olacak. Kuşkusuz eşitsizliğin ve yoksulluğun daha da arttığına tanık olacağız. Yabancı finans kaynaklarının yardımı söz konusu olduğunda, bundan en çok yararlanacak olanlar, bu ölçüde iflasa, verimsizliğe ve sermaye kaybına yol açan aynı özel ve imtiyazlı sermayedarlar olacaktır. Yüzde 18,5 olan işsizliğin ve yüzde 45 ila 50 olan enflasyonun aşağı çekilmesi gerekiyor, ama bu konuda büyük bir değişiklik olmayacak.

Al-Monitor: Son dört ayın yeniden yapılanmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Raisdana: "Yeniden yapılanma" kelimesini kullanmayın. "Yeniden yapılanma", yapı bakımından olmasa bile, hiç değilse sonuçlar bakımından belli bir değişimin olması demektir. Gayri safi yurtiçi hasılda, servet dağılımında, refakta, insan ve yurttaş haklarında ya da muhalefete müsamaha gösterilmesinde en ufak bir değişim oldu mu? Yeni yönetimin mensupları ve destekçilerinden başka kim böyle bir iddiada bulunabilir?

Soheyl Asefi Berlin'de yaşayan bağımsız bir İranlı gazeteci. 2007'de İran'da hapse girdi ve kefaletle salıverildi. Alman PEN Merkezi'nin desteklediği "Sürgündeki Yazarlar" projesi çerçevesinde Almanya'ya Nuremberg şehrinin konuğu olarak geldi. Yazı Monthly Review dergisinin MRzine adlı web sitesinden kısaltılarak alındı

İran'da neoliberalizmin yeni aşaması

Soheyl Asefi

İran İslam Cumhuriyeti'nde özelleştirme süreci yeni bir aşamaya giriyor.

Ticaret Odası'nın ABD'de eğitim görmüş, neoliberal bir iktisatçı ve politikacı olan eski başkanı Muhammed Nahavandian, İran'ın "ılımlı" yeni cumhurbaşkanının kurmay kadrosunun başına getirildi. İran'ın eski Dünya Ticaret Örgütü heyetinin başkanı da olan Nahavandian, eski cumhurbaşkanlarından Rafsancani'nin piyonlarından biriydi, şimdi Ruhani'nin kabinesinde yer alıyor. Nahavandian'ın neoliberalizmin yeni aşamasında başı çekmesi bekleniyor.

Öte yandan, İran'da sendika aktivistleri hâlâ parmaklıklar arkasında, bağımsız sendikalar yasadışı ve zaten yetersiz kalan iş yasaları daha da gevşetilir ve özelleştirme yaygınlaştırılırken işgücü piyasaları daha da "esnekleştiriliyor". Bu "istikrar bataklığı"dır.

Hükümet mi, yoksa İran Ticaret Odası'nın Yönetim Kurulu mu?

Bugün İran'ın neoliberal gündemi, kapitalist dünyadaki diğer birçok ülkenin gündemine benziyor: Halkın ve toplumsal kesimlerin tümünü temsil ettiği varsayılan hükümetin gizli ipleri, özel sektördeki en güçlü kuruluş olan Ticaret Odası'nın kirli ellerinde bulunuyor. Bu durumda şu sorunun sorulması gerekiyor: Bu bir hükümet midir, yoksa İran Ticaret Odası'nın yönetim kurulu mudur?

Hepimizin bildiği gibi, son dönemde birçok ülke, IMF ve kredi kurumlarının baskısıyla, emeklilik sistemlerini özelleştirdi. Sosyal Güvenlik Kurumu'nu özelleştirme çabalarının temelinde, İran'da palazlanmakta olan bürokratik burjuvazinin kâr hırsı yatıyor. İran'da özel sektörün sınırlı gücü olduğu yolundaki yaygın varsayım gerçeğe uymuyor. Ahmedinejad yönetiminin devlet sübvansiyonlarını kısmasını eleştirdiği için bir yılını cezaevinde geçiren, ünlü İranlı iktisatçı Fariborz Raisdana, ithalatın yüzde 90'ının, ihracatın yüzde 25'inin ve yatırımların yüzde 48'inin özel sektörün elinde olduğunu belirtiyor. Dahası, ülkedeki konutların yüzde 95'i özel sektöre inşa edildi. Ülke tarımının yüzde 19'u da özel sektöre aittir. Ruhani yönetimi de öncekiler gibi, Ticaret Odası çevrelerinin çıkarları doğrultusunda sosyal güvenliği tahrip etmeye can atıyor.

Sosyal Güvenlik Yasası'nda değişikliğe karşı işçileri desteklemek

Şimdi, neoliberal politikalar uyarınca, İslam Cumhuriyeti ve onun Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), "ılımlı" hükümetin giriştiği sözde "reform" adına İran işçi sınıfına karşı bir başka saldırı başlattı. Sosyal Güvenlik Yasası'nda değişiklik yapmak istiyor.

Sosyal Güvenlik Yasası'ndaki bu tehlikeli değişiklik, İranlı 165 aydının, yazarın, gazetecinin ve akademisyenin imzaladığı son açıklamada vurgulandığı gibi, işçi sınıfının çıkarlarına karşı hükümler içeriyor. Birkaç örnek verelim:

* Asgari emeklilik yaşının ve emekliliğe esas asgari hizmet süresinin artırılması

Tasarıda, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun asgari emeklilik yaşını ve emekliliğe esas asgari hizmet süresini tedricen beş yıla kadar artıracabileceği öngörülüyor. Emeklilik yaşının uzatıl-

ması emekliliğin işçiler için zorlaştırılması, daha fazla emeklilik keseneği ödenmesi, emekli olduktan sonra işçilere daha düşük maaş ödenmesi demektir.

*** İşçilerin emeklilik keseneklerinin artırılması**

Tasariya göre, işçiler maaşlarının yüzde 9'unu emeklilik keseneği olarak ödemek zorunda kalacaktır. Yürürlükteki yasada öngörülen yüzde 7'lik oranın artırılması demektir bu.

*** Sağlık sigortasından yararlanma olanağının kısıtlanması**

Her işçinin sağlık hizmetinden yararlanabilme sayısı sınırlandırılacak ve yasanın her yıl için öngördüğü sağlık merkezine azami gidiş sayısını aşan işçiler sağlık hizmeti karşılığında para ödemek zorunda kalacak.

*** SGK çatısı altında faaliyet gösteren sağlık merkezlerinin özelleştirilmesi ve sağlık merkezlerinin yönetim kadrolarının özel sektöre aktarılması**

Dünyanın her yerinde bu tür düzenlemeler, işçilerin iş sağlığı ve güvenliğine doğrudan saldırı anlamına gelmekle kalmıyor, toplumun önemli bir bölümünün sağlık hizmetlerinden dışlanmasıyla da sonuçlanıyor.

*** Emeklilik keseneklerinde yüzde 3'lük devlet payının ödenmesi ya da ödenmemesiyle ilgili kararda hükümete yetki verilmesi**

Bütün bu değişiklikler, sigortalı işçilere ve emeklilere hizmet vermeyi amaçlayan bir devlet kurumu olan Sosyal Güvenlik Kurumu'nun bir finans kuruluşuna dönüştürüldüğü bir dönemde öneriliyor. SGK'nın sermayesi tahminen 120 milyar tümen ve SGK Yatırım Şirketi, emeklilere yılda yüzde 3 kâr payı ödüyor. Bu sermaye bir gecede yaratılmadı, her ay işçilerden kurşun kurşun toplanan keseneklerin birikimiyle oluştu.

Tartışılmadan parlamentodan geçirilmek istenen, açıkça işçi sınıfı karşıtı bu tasarı, 36 milyon sigortalının ve ailelerinin kaderini değiştirecek. Bu sadece sürekli ve geçici işçilerin geçimine değil, onların sağlığına ve emekliliğine yönelik bir saldırdır.

Yukarıda sözü geçen bildiriye imzalayan, İran'da ve İran dışında sürgünde yaşayan aydınlar, işçi sınıfının geçimini, sağlığını ve geleceğini daha da yıkıma uğratacağına inandıkları için, bu değişikliğe şiddetle karşı çıkıyorlar. Bu tür bir tasarının işçilere ve onların gerçek temsilcilerine danışılarak hazırlanması ve yasalaşması gerektiğini ısrarla vurguluyorlar.

solidnet.org web sitesinde 30 Aralık 2013'te yayımlanmış yazı Ruhani yönetiminin İran'da teokratik rejim içindeki sınıfsal arka planını gözler önüne seriyor. Yazıyı kısaltarak aldık

Ruhani hükümeti kimlerin çıkarlarını temsil ediyor?

Bu yazıda sermaye yoğunlaşmasının, finans ve kredi kurumlarının üç temel ayağı ortaya konacak ve sonra bu üç temel ayağın İran'da hüküm süren rejimin yapısı içindeki rolü ve etkisi ele alınacak.

Birinci ayak – “Dini liderlik makamı”nın kontrolündeki devlet dışı sektörde yer alan en önemli kuruluşlar şunlardır: “Mazlumlara ve Engelliler Vakfı”, “İmam Humeyni Yardım Vakfı”, “Şehit ve Gazi İşleri Vakfı”, “İslam Devrimi Konut Vakfı”, “15 Hordad (1963) Vakfı”, “İslam Kalkınma Örgütü”, “Nasr Cihat Enstitüsü”, “Bağımsızlık Cihat Enstitüsü”, “Akademik Cihat Merkezi”, “Kalkınma Enstitüsü”, “İslami Propaganda Koordinasyon Komitesi”, “Ayetullah Maraşı Kütüphanesi” ve “İmamın Emrini Yerine Getirme Merkezi”. Ülke ekonomisinde etkin bir rol oynayan bu mali ve ekonomik kuruluşların hepsi, rejimin “Dini Liderlik Makamı”nın yönlendirmesi ve gözetimi altında faaliyet gösterir ve mevcut ekonomik rant sisteminden yararlanır. Sadece Mazlumlara ve Engelliler Vakfı'na bağlı 103 iştirak/şirket bulunduğu belirtilmelidir. Çok sayıda üst düzey yönetici ve memur istihdam eden “İmamın Emrini Yerine Getirme Merkezi”nin aktifi 95 milyar doları geçiyor.

İkinci ayak – Ekonomik ve askeri kuruluşlardan oluşan bir başka sektörde ise şu kurum ve vakıflar yer alıyor: “İslam Devrimi Muhafız Gücü”, “Milis Direniş Gücü”, “Polis” ve çok sayıda finans ve kredi kurumu, bankalar, yatırım ve taşeron şirketleri ve diğer iştirakler (Polis Yardımlaşma Vakfı, İslam Devrim Muhafızları Yardımlaşma Vakfı, Mehr Finans ve Kredi Kurumu, Mehregan Yatırım Şirketi, Ansar Bankası, vb).

Üçüncü ayak – Bu grupta yer alan en önemli finansal ve ekonomik kuruluşlardan bazıları şunlardır: “Astan Kuds Razavi”, “Mossalla-Nejad Kültür Vakfı”, “Barandaz Vakfı”, “Alevi Vakfı”, “Ali ve Hüseyin Hamedanyan Hayır Kurumu”, “Musavi Sağlık Hizmetleri Kuruluşu”, “Müslümanlar İçin Refah Vakfı” ve onlarca başka finans ve kredi kuruluşu.

Bunların hepsi ya dini liderlik makamının ya da askerin, polisin veya güvenlik güçlerinin gözetimi altında faaliyet gösteriyor ve vergi ödemiyorlar. Konumlarından ötürü ekonomik ranttan pay alıyorlar ve ekonominin bütün alanlarında faaliyet gösteriyorlar. Konumları gereği ellerine geçen özel bilgileri kullanarak borsada faaliyet gösteriyor ve özelleştirme adı altında kamunun ve devletin malvarlığını mülkiyetlerine geçiriyorlar. Ülkenin günlük politikalarını etkileyen faaliyetlerde bulunuyorlar.

Özel sektörde Sadeg Mahsuli, Babak Zancani, Şahram Cazayeri, Rafigdest kadeşler ve Asgaroladi kardeşler gibi milyarderler ile Ticaret Odası'na yerleşmiş diğerleri yer alıyor. Son otuz yılda konumlarından yararlanıp bir gecede milyarder olmuş bütün bu insanlar, üretici kapitalizm ya da kendi deyim-

İRAN'DA SENDİKAL HAREKET

petrol-iş
Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası

leriyle “istihdam yaratan kapitalizm” ile hiçbir ilgisi olmayan asalak faaliyetler ve yatırımlarla uğraşmaktadırlar. Bugün ülkenin en büyük tekelleri ya dini liderlik makamının kontrolü altındadır ya da İslam Devrimi Muhafız Gücü'nün ve güvenlik ve polis güçlerinin denetiminde veya mülkiyetindedir. İslam Cumhuriyeti rejiminde iktidarı elinde tutan kuruluşları dikkate alacak ve bu kuruluşların sosyal sınıflarla ilişkisini inceleyecek olursak, tekelci ve ihaleci büyük sermayenin iktidar manivela-sının tümünü elinde tuttuğu anlaşılacaktır.

Mevcut durumda Ruhani yönetimi nasıl bir role sahip? Hangi sektörlerin ve sosyal sınıfların çıkarlarını koruyor? Yukarıda belirtilen üç iktidar ayağını temsil ediyor mu? Veriler dikkate alınacak olursa, bu soruların cevabı şudur: Mevcut hükümetin başı, sağcı neoliberal eğilimlere sahip bürokratik tekelci kapitalizmi temsil ediyor. Bürokratik kapitalizmin, çıkarlarını, ABD ve Avrupa Birliği ile ilişkilerdeki krizi çözmede ve küresel sermayeyle ilişkileri onarmada gören kesimini temsil ediyor. Tam da bu noktada sağcı reformistler ile Rafsancani hizbi arasında güçlü bir politik ittifak söz konusu.

Ruhani yönetiminin niteliği konusunda politik güçlerden bazılarını kuşkuya, bazılarını ise yanılgıya iten şey, İran'da bürokratik kapitalizmin iki yönlü bir politik plan izlemesidir. Ahmedinejad dönemindeki maceracı ve baskıcı yaklaşım, toplumsal hareketler nedeniyle rejimde oluşan asıl krizi kontrol altına almak için düzmece krizler üretme yaklaşımıydı. Aslında Ahmedinejad hükümeti, rejimi toplumsal hareketle karşı karşıya kalmaktan kaynaklanan politik krizden kurtarmayı amaçlayan bir kriz hükümetiydi. Bu politikayı hayata geçirmek için, rejim, en maceracı piyonunu yönetime getirmek suretiyle sosyal ve politik protesto dalgasını zor kullanarak zapturapt altına aldı. Ruhani hükümeti de son iki yılın umarsız koşullarında rejimin yararlanmaya çalıştığı bir kriz hükümetidir. Bastırılan toplumsal hareketin sloganlarını kullanarak bürokratik kapitalizmin işleyişine istikrar kazandırmaya ve sistemin uzun vadeli çıkarlarını korumaya çalışmaktadır. Ahmedinejad yönetimi 'sopa' politikasının aracıydı, Ruhani yönetimi ise 'havaç' politikasının aracı olacak gibi görünüyor. İlki toplumsal hareketi bastırdı, ikincisi ise toplumsal hareketin sloganlarını elinden almaya ve onu boşa çıkarmaya çalışıyor.

Burada vurgulanması gereken bir başka nokta ise politik güçlerin önemli bir bölümünün kapitalizmin her koşulda politik yönden aynı biçimde davranacağını sanma yanılgısına düşmesidir. Bu tehlikeli bir yanılgıdır. İran'daki bürokratik kapitalizm, krizden paçasını kurtarmak için farklı taktikler kullanabilme

becerisine sahiptir. Teokratik rejimle ilgili 35 yıllık deneyim ve bilgimize dayanarak, ülkedeki gelişmelerin bu kritik aşamasında rejimin toplumsal hareketin kafasını karıştırmasına ve ilerici güçleri bölmesine izin vermemeliyiz. Rejim kullandığı taktikleri son aylarda değiştirmekle, yapısında hayati rol oynayan, baskıcı ve yolsuzluğa bulaşmış hiziplerin çıkarlarını korumayı amaçlıyor.

Şu noktanın üzerinde dikkatle durulması gerekiyor: Batılı devletler ile İslam Cumhuriyeti arasında son 35 yıldaki bütün iniş çıkışlara ve çekişmelere rağmen, toplumdaki güç dengesini değiştirebilecek ve ülkedeki gelişmelere ilerici bir yönelim kazandıracak şu iki olay gerçekleşmedi:

Birincisi, sağlam bir temele dayanan, istikrarlı ve üretken bir ulusal ekonomi kurulmadı. Bu ekonomi zamanla kendi üst-yapı unsurlarını oluşturabilirdi. 1979 ulusal ve demokratik devriminin politik aşamada sekteye uğraması ve başarısızlıkla sonuçlanması, bürokratik, asalak, ranta yönelik, üretici olmayan ve yolsuzluğa yatkın bir kapitalizmin oluşmasına yol açtı. Bu kapitalizmin kaynağı İslam Cumhuriyeti'nin yolsuzluğa batmış bürokratik sistemidir.

İkincisi, rejim içindeki –özellikle reformistler arasındaki– çatışmalardan, sosyal adaleti hedefleyen demokratik güçler ortaya çıkmadı. Neoliberal görüşler giderek ilerici güçlerin bir bölümünü etkileyerek değiştirdi. Toplumsal hareketin zayıf kalmasının nedenlerinden biri, toplumdaki aydınların büyük bir bölümünün neoliberal görüşleri benimsemesidir.

Rafsancani hizbinin ve Ruhani hükümetinin gündeminde ya da neoliberallerin planlarında toplumu ileriye götürecek önemli bir adım atılması diye bir konu yoktur. Bu ancak ekonomik ve toplumsal eşitsizliklere karşı, etnik, ırksal, dinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa karşı mücadelede somut taleplerle ve adalet idealiyle öne çıkan bir toplumsal hareketin seferber edilmesiyle gerçekleşecektir. Hatta Ruhani hükümeti neoliberal eğilimlere sahip sağcı bir yönetim olmasaydı ve ilerici eğilimler taşısaydı bile, temelde dini lidere teslimiyeti ve itaati nedeniyle, kitleleri toplumsal bir hareket içinde seferber etmeyi ve buna uygun bir gündem oluşturmayı başaramazdı. Ruhani hükümeti temel ekonomik ve sosyal reformları uygulayacak güce sahip olmadığı gibi, bu onun gündeminde de yoktur. Ekonomik gücü ve politik nüfuzu yukarıda belirtilen bürokratik kapitalizmi geriletme için, tek bir yol kalıyor: halk kitlelerini ve işçileri harekete geçirmek ve örgütlemek.

*İranlı gazeteci Mehrnaz Samimi'nin
Mayıs 2014 tarihli yazısı
Al-Monitor'dan alındı*

İran'da fabrikalarda kadınlar zorluk ve ayrımcılıkla karşı karşıya

İran'da kadın fabrika işçileri işyerinde birçok zorlukla cebelleşiyor ve çocuk doğurmaya teşvik eden yasalar kadınların durumunu daha da zorlaştırıyor.

Birçoğu korkunç koşullarda çalışan İranlı kadın işçiler işyerlerinde genellikle insan yerine konmuyor ve büyük zorluklarla karşı karşıya. Kadın işçilerin hakları için mücadele veren bir aktivist olan Haleh Safar-Zadeh, İran Sendikal Haber Ajansı'yla yaptığı bir söyleşide, İran'da fabrikalarda çalışan kadınların karşı karşıya olduğu sorunları anlattı. Haleh Safar-Zadeh şöyle diyor: "Kadın işçilerin iş karşılığında kabul etmek zorunda kaldıkları asgari ücret o kadar düşük ki kendi ücretlerinin de aşağı çekilmesine yol açabileceği kaygısıyla erkek işçileri bile öfkeliyor. Belli durumlarda, evlenmemeyi ya da doğurmamayı taahhüt etmek koşuluyla fabrikalarda bekâr kadınlar istihdam ediliyor." Kadın işçilere genelde erkeklerin ücretinin 1/3'ü ile 2/3'ü ödeniyor.

Kamu sektörü de dahil, birçok büro işyerinde ve şirkette kreş bulunmakla birlikte, fabrika ya da sanayi tesislerinde nadiren kreş var. Öte yandan, hükümet politikalarının çok çocuk sahibi olmayı özendirilmesi ve doğum iznini uzatma gibi teşvik önlemleri getirmesi, kadın işçilerin sayısının azalmasına yol açıyor. Çünkü doğum izni sonrası işbaşı yapan kadın işçiler daha karmaşık sorunlar yaşıyor. Devlet fabrikalarında

ise işverenler ve yöneticiler, uymak zorunda kaldıkları yükümlülükler (ücretli doğum izni, kreş açma ve emzirme molarları) nedeniyle, genelde kadın yerine erkek işçi çalıştırmayı tercih ediyorlar.

Birçok kadın, iş bulma kaygısıyla, fabrikalarda dayatılan zor koşullara ve düşük ücrete katlanıyor. Çalışan kadınlar ya da katlanmak zorunda kaldıkları koşullar konusunda herhangi bir resmi istatistik ise yok.

2013'te yayımlanan resmi rakamlara göre, kamu sektöründe fabrikalardaki toplam işgücünün ancak yüzde 5 kadarı kadın ve bazı uzmanlar, sayı azlığının kadın işçilerin haklarının görmezden gelinmesinin nedenleri arasında sayılabileceği kanısında.

Ulusal Kadın İşçiler Sendikası, kadın işçileri korumak ve işyerinde erkekler ile kadınlar için eşit koşullar sağlamak amacıyla 2003'te kuruldu. Ne var ki kadın fabrika işçilerinin ve kadın hakları savunucularının büyük bölümü, şimdiye kadar yapılanların pek yeterli olmadığı ve kadın işçilerin karşı karşıya bulundukları sorunların çözümlerden çok daha fazla olduğu kanısında.

Sendikanın isim vermek istemeyen bir bölge sorumlusu şöyle diyor: "Kadın işçilerin sayısı Ahmedinejad döneminde azaldı ve kadınlar için daha kısa çalışma süresinin ve evden çalışmanın onaylanması, kadın işçiler için bir başka önemli darbe oldu. Bu aslında kadınlar için kolaylık değil tam anlamıyla bir yükümlülüktü."

Resmi rakamlar --ki sonuncusu 2011'de yayımlandı--, Ahmedinejad döneminde, İranlı kadınlar arasında işsizliğin mevcut işsizlik rakamlarının iki katı olduğunu gösteriyor. 2014'ün ilk çeyreğiyle ilgili olarak açıklanan resmi istatistiklere göre işsizlik yüzde 10,5. Birçok uzman ise aynı dönemde İranlı kadınlar arasında resmi olmayan işsizlik oranının yüzde 20,3'e yakın olduğunu vurguluyor.

İranlı kadın işçilerle ilgili en son istatistikler ülkedeki işçi Evi'nin yöneticisi ve milletvekili Alireza Mahcub tarafından açıklandı. Bu açıklamaya göre, (kamu ve özel sektördeki) fabrika işçilerinin yüzde 15-17'si kadın ve Ahmedinejad döneminde kadınlar fabrikalardaki işgücüne katılmaktan olabildiğince kaçındılar.

Bir tekstil fabrikasında çalışan 33 yaşındaki Nahid, kendi-

Rejimin politikaları kadınları işgücü piyasasının dışına itiyor

İran'da kadınlar arasında işsizlik oranının artması, rejimin ülke nüfusunu artırmaya ve faal işgücü içindeki kadınların sayısını azaltmaya yönelik politikasından kaynaklanıyor. Kadınların istihdam olanağından yararlanabilmesi, ülkedeki toplumsal konumlarıyla sıkı sıkıya ilişkili.

İran'ın dini lideri Ayetullah Hamaney daha geçenlerde şöyle dedi: "Kadınların tali sorunlarıyla ilgilenmemeliyiz. Kadınların istihdamı tali bir sorundur. Nelerin kadınların evdeki huzurunu bozduğuna dikkat etmeliyiz. Asıl sorun budur."

Hamaney bir başka açıklamasında ise şunları söyledi: "Kadınların çalışması iki koşula bağlıdır. Dışarıdaki iş kadının öncelikli görevi olan evde ailesiyle birlikte olma, eş ve anne olma esas rolünü engellememeli, dini açıdan saygı ve sınırlar gözetilmelidir."

si ve işyerindeki bazı kadın arkadaşları ailelerini geçindiriyor olmalarına rağmen, erkek işçiler aileyi geçindiren aile reisi sayıldıkları için, açıkça ayrımcılığa uğradıklarını söylüyor.

Hükümetin yayımladığı resmi ve güncelliğini yitirmiş rakamlara göre, ciddi iş kazalarının yüzde 22'si kadın işçilere ağır zararlar veriyor. Resmi olmayan istatistiklere göre ise bu rakam kadın işçiler arasında çok daha yüksek.

Resmi olmayan istatistikler kilim dokuma ve halı yapımı sektöründe işçilerin yüzde 90'dan fazlasının kadın olduğunu gösteriyor. İran'da Yezd Üniversitesi'ndeki bir grup tıp öğrencisinin yaptığı ve yayımladığı bir araştırma, kilim/halı dokuma atölyelerinde ve işyerlerinde çalışan işçilerin yarısından çoğunun 16 yaş altında kız çocuklar olduğunu ortaya koyuyor. Bu çocukların çoğunluğu günde 12 ila 16 saat çalışıyor. Aynı araştırmaya göre, bu sektördeki kadın işçiler arasında en az 10 farklı rahatsızlığa (deri, kemik ve kas rahatsızlıkları, kronik baş ağrıları ve görme bozuklukları) hayli yaygın bir şekilde rastlanıyor. Bu rahatsızlıklar işyerindeki çevre koşullarından ve üretimde kullanılan malzemeden kaynaklanıyor.

Tuğla fabrikalarında ve madenlerde kadınların çalıştırılmasına karşı sağlık nedenleriyle ciddi uyarılar olmasına rağmen, bu sektörlerde kadın işçiler çalıştırılmaya ve ciddi sağlık sorunlarıyla karşılaşmaya devam ediyor.

Resmi olan ve olmayan rakamlar farklı da olsa, İranlı kadın işçilerin insan yerine konmadığı, çalışma koşullarının ve sorunlarının görmezden gelindiği ve acil ilgi gerektirdiği inkâr edilemez bir gerçektir.

